

Ҳидоят, тақво, иффат, беҳожатлик

12:12 / 13.12.2025 1138

Ҳидоят

Луғатда тўғри йўлга бошлаш, бирор нарсага лутф билан йўллаб қўйиш «ҳидоят» деб аталади.

Аллоҳ таолонинг сифатларидан бири Ҳодий – яъни Ҳидоят қилувчидир. У Зот Ўз фазли ила хоҳлаган кимсани ҳидоят қилади. Яъни, Аллоҳ кимни тўғри йўлга ҳидоят қилса, албатта, Ўз хоҳиши ва фазли ила ҳидоят қилади.

Инсонни яратган Аллоҳ уни икки дунё саодатига эриштирувчи йўлни ҳам билади. Шунинг учун бандаларига диний кўрсатмалар юбориб, уларни тўғри йўлга солиб туради. Бу кўрсатмаларнинг сўнггиси Исломдир.

Тақво

Аслида «тақво» сўзи сақланмоқ, эҳтиёт бўлмоқ деган маъноларни англатади. У «виқоя» сўзидан олинган бўлиб, бир нарсани унга озор ва зарар берадиган нарсадан сақлашни англатади. Бинобарин, тақво қўрқинчли нарсадан ўзини сақлашдан иборатдир. Гоҳида тақво хафв маъносида ёки аксинча ҳам ишлатилади.

Ҳазрати Умар розияллоҳу анҳудан «Тақво нима?» деб сўрашганда, «Араблар сертикан майдондан ялангоёқ бўлиб, тикандан сақланиб ўтиб кетишни тақво деб атайдилар», деганлар.

Ҳаётдаги гуноҳ ишлар ҳам худди тиканларга ўхшайди, ким улардан эҳтиёт бўлмаса, озор чекади, улардан сақланиб юрган киши эса тақво қилган бўлади. Оқибатда тақво инсон қалбидаги ҳолатга айланади. Бу ҳолат қалбни ҳассос қилиб, ҳар доим Аллоҳнинг севгиси билан яшайдиган қилиб қўяди.

Уламолар тақвонинг истилоҳий маъноси ҳақида бир-бирини тўлдирувчи бир қанча таърифларни айтганлар:

Роғиб:

«Шариат урфида тақво нафсни гуноҳдан муҳофаза қилишдир. Бу ман қилинган нарсаларни тарк этиш ила бўлади. Баъзи мубоҳларни тарк қилиш ила мукамал бўлади», деганлар.

Ферузободий:

«Тақво ҳар бир зарарли нарсадан, яъни маъсиятдан ва ортиқча (кераксиз) нарсалардан четда бўлишдир. Шунга биноан, у фарз ва нафлга тақсимланади», деганлар.

Ўтган азизлардан Толқ ибн Ҳабиб:

«Тақво – Аллоҳнинг раҳматидан умидвор бўлиб, Унинг нури ила Унга тоат қилмоқлик ва Аллоҳнинг азобидан қўрқиб, Унинг нури ила қайтарган ишларни тарк қилмоқликдир», деганлар.

Қуръони Каримда «тақво» сўзи «хафв», «қўрқиш», «ибодат», «маъсиятни тарк қилиш», «тавҳид ва ихлос» каби маъноларда ишлатилган.

Тақводор бўлиш учун қоронғи жойга кириб олиб, тасбеҳ ўгириб ўтириш шарт эмас. Тақво бу гуноҳ ишлардан ўзини сақлаш, Аллоҳнинг азобидан сақланиш учун ҳаракат қилишдир. Бунинг учун ёмонликлардан сақланиш,

яхши амалларни қилишда бардавом бўлиш лозим.

Иффат

Иффат сўзи луғатда «қабих нарсадан тийилиш» маъносини англатади. Ибн Манзур:

«Иффат аслида қолдиқнинг ўрнига ўтадиган нарсани тановул қилиш ила кифояланишдир.

Иффат – ҳалол ва гўзал бўлмаган нарсадан ўзини тийишдир.

Иффат ўта покликдир», деганлар.

Уламолар иффат ҳақида бир-бирини тўлдирувчи бир неча таърифларни айтганлар:

Роғиб: «Иффат нафсда бир ҳолатнинг ҳосил бўлиши бўлиб, инсон у билан шаҳватнинг ғалабасидан четланади.

Иффат нафсни ҳайвоний лаззатлардан тийиб туришдир. У ҳаддан ошган нафси бузуқлик билан нуқсон ҳисобланган шаҳватсизлик орасидаги ўртача ҳолатдир», деганлар.

Жоҳиз: «Иффат нафсни шаҳватлардан жиловлашдир, жасаднинг тик туришига ва соғлиғини муҳофаза қилишга етадиган нарса билан кифояланишдир. Барча лаззатли нарсалардан, исрофдан четда бўлиб, мўътадиллик йўлини тутишдир. Кифояланган шаҳватлар ҳам мустаҳаб равишда, уни қондиришга иттифоқ қилинган ҳамда ҳожат тушган вақтдагина бўлиши керак. Шу билан бирга, ундан кўпга ҳожат тушмайдиган миқдорда бўлиши лозим», деганлар.

Журжоний: «Иффат шаҳвоний қувватга оид ҳайъат бўлиб, у мазкур қувватнинг ҳаддан ошган ҳолатидаги фужур ва нуқсонга учраган ҳолатидаги турғунлик орасидаги ўртача ҳолатдир. Иффатли киши ишларни шариат ва мурувват асосида олиб борадиган кишидир», деганлар.

Беҳожатлик

Уламоларимиз бу ердаги беҳожатлик ҳам маънавий, ҳам моддий бўлиши мумкинлигини таъкидлаганлар.

Беҳожатликни бойлик деб аташ ҳам мумкин. Араб тилидаги «ғина» сўзи моддий ва маънавий бойлик деганидир. Бой одам бировга ҳожати тушмагани учун ғаний, яъни бой деб аталган. Бу сифат инсонлар учун зарур сифатлардандир. Моддий ва маънавий маъноларда тўқ бўлиш катта бахтдир.

«Ҳадис ва ҳаёт» китобининг 35-жузи

Ўзбекистон Республикаси Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2023 йил 2 августдаги 02-07/6202-рақамли хулосаси асосида тайёрланди.